

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Ярошенко Ольга Григорівна

Доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці,

Інститут вищої освіти НАПН України

Yaroshenko_o@ukr.net

Забезпечення соціально-економічного відновлення України в умовах сьогодення детермінує потребу у зміні підходів до практичної підготовки здобувачів вищої освіти, оскільки через низку причин практична підготовка вітчизняних здобувачів вищої освіти за якістю поступається теоретичній. І роботодавці, і здобувачі вищої освіти наголошують на недостатній готовності випускників до виконання професійних обов'язків в умовах реального виробничого процесу.

Аналітика ринку праці вказує на те, що потреби у конкурентно спроможних та соціально відповідальних учительських кадрах доволі суттєві. Зокрема, затребуваність учителів початкових класів входить у першу п'ятірку вакансій вітчизняного ринку праці. Таким чином, у вищій освіті набуває актуальності проблема практичної підготовки майбутніх учителів, здатних втілювати ідеї Концепції нової української школи на всіх рівнях середньої освіти.

У вітчизняній вищій освіті донедавна усталеною була лише інституційна форма здобуття освіти. Прагнучи увійти до Європейського простору вищої освіти, Україна активно вивчає зарубіжний досвід навчання і викладання та прагне запроваджувати його передові ідеї у підготовку здобувачів вищої освіти. Однією з таких ідей є узгодженість теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців різних кваліфікацій за рахунок застосування дуальної форми здобуття вищої освіти.

Як зазначено у Законі України «Про вищу освіту(зі змінами)», «дуальна форма здобуття вищої освіти – це спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 відсотків до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми на основі договору. Навчання на робочому місці передбачає виконання посадових обов'язків відповідно до трудового договору [3, стаття 49].

Як свідчить досвід багатьох країн, в тому числі Німеччини, Австрії, США, дуальна форма здобуття вищої освіти є ефективною на всіх освітніх рівнях за умови вибудованого трикутника партнерства, під яким розуміємо злагоджену співпрацю закладу вищої освіти, підприємства-роботодавця й студентів, які за власним бажанням обрали цю форму здобуття освіти.

Практична підготовка студентів в межах дуальної та інституційної форм здобуття вищої освіти суттєво відрізняються. Озвучимо деякі відмінності.

По-перше, традиційно практична підготовка відбувається на практичних заняттях та у процесі проведення різних видів практик, сумарна тривалість яких не досягає мінімальних для дуального навчання 25 % навчальних годин (не кажучи вже про 60 %). За умов дуального навчання практична підготовка майбутнього фахівця здійснюється на робочому місці з виконанням відповідних посадових обов'язків, за що здобувач вищої освіти отримує заробітну плату.

По-друге, за дуальної форми здобуття вищої освіти між студентом і підприємством укладається трудовий договір, яким окреслюються посадові обов'язки здобувача освіти й оплата його праці, із числа досвідчених працівників призначається наставник (куратор).

По-третє, освітній процес чітко розмежований на аудиторне навчання й навчання на виробництві за розробленим студентом єдиним індивідуальним начальним планом. Оцінюванню підлягають обидва періоди навчання.

По-четверте, за практичну підготовку студента однаковою мірою відповідають заклад вищої освіти й підприємство-роботодавець. Це посилює їхні партнерські стосунки, сприяє удосконаленню навчальних планів й освітніх програм. Студентам надає можливість працювати на сучасному обладнанні підприємств-роботодавців, виконувати бакалаврські й магістерські дослідження за темами, актуальними в обраній професії. Підприємства-роботодавці мають змогу поповнити свій кадровий потенціал якісно підготовленими молодими фахівцями.

Натепер вектор української вищої освіти спрямований на запровадження навчання у дуальної формі. Задля цього у 2018 році розроблено Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [4], відповідно до наказу МОН «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» організовано проведення експерименту (2019 – 2023 рр.). У цьому пілотному проєкті беруть участь понад 50 закладів фахової передвищої та вищої освіти. Окремі заклади вищої освіти з власної ініціативи також розпочали застосування дуальної форми здобуття вищої освіти. Принагідно зазначимо, що в експерименті не задіяний жоден заклад педагогічної освіти.

В основу пілотного проєкту покладено німецький досвід [5]. Вибір зроблено не випадково, оскільки «німецька система дуальної професійної освіти має велику історію успішного розвитку, визнана на міжнародному рівні, та є передумовою економічної продуктивності країни, адже успішна професійна освіта призводить до збільшення шансів у майбутньому як для молоді, так і для економіки країни» [2].

Хід і результати пілотного проєкту висвітлюються у звітах та аналітичних матеріалах [1]. Окрім цього, на поінформованості широкого освітянського загалу про навчання за дуальною формою позитивно позначається публікаційна активність вітчизняних авторів, статті яких присвячені суті і значенню цієї

форми здобуття вищої освіти, а також наявні відкритому доступі матеріали сайтів закладів вищої освіти – учасників пілотування.

Незважаючи на специфіку закладу загальної середньої освіти як підприємства-роботодавця, що потребує по одному – двох учителів з кожного природничого предмета, у середньостроковій перспективі запровадження дуальної форми здобуття вищої педагогічної освіти майбутніми вчителями біології, географії, фізики, хімії вважаємо цілком реальним, хоче й не простим у реалізації.

Практика свідчить про дефіцит учителів природничих предметів, а також про те, що багато хто із старшокурсників працевлаштовуються на роботу вчителями закладів повної загальної середньої освіти й переходять на індивідуальний графік навчання. Цілком очевидно, що одна школа як організація-роботодавець зможе приймати на дуальне навчання одного – двох майбутніх учителів конкретної кваліфікації, що, звичайно, не дозволить вирішити проблему навчання у дуальній формі. Вихід вбачаємо в утворенні закладами загальної середньої освіти однієї територіальної громади тимчасових об'єднань на зразок консорціумів (лат. consortium означає співучасть, співтовариство), які, будучи тимчасовими об'єднаннями, співпрацюватимуть для досягнення поставленої мети. Розпочинати варто з підготовки магістрів, оскільки вони вже мають вищу освіту бакалаврського рівня і багато хто з них в умовах інституційної форми здобуття вищої освіти прагнуть перейти на індивідуальний графік навчання та працевлаштуватись самостійно.

Потреба закладів загальної середньої освіти в учителях природничих предметів з роками зростає. Тому, слід без зволікань приступити до її задоволення за рахунок впровадження дуальної форми здобуття вищої освіти, обираючи для цього прийнятні моделі дуального навчання, однією з яких може бути щойно розглянута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 №1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» / О. Давліканова, Т. Іщенко, А. Чайковська. – Київ, 2020. – 96 с. URL: <https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2020/09/dualna-web-15-53.pdf>
2. Довгенко, Я. О. Впровадження дуальної освіти у виші: переваги та ризики [Електронний ресурс] / Я. О. Довгенко, Л. І. Яременко, Ю. В. Яременко // Економіка та суспільство. – 2021. – Вип. 28. –: URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/511>.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155618?find=1&text=%D0%B4%D1%83%D0>

%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0+%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0#w1_1.

4. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 верес. 2018 р. №660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>
5. Практичний посібник. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України / автор(к)и: Бугайчук В., Давліканова О., Лилик І. та інші. – Київ: ТОВ «Вістка», 2022. – 240 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/03/10/Ontologi.book-6.03.23.pdf>